

K materiálům „nejasného původu“, popsaným v dubnovém čísle

V minulém čísle vyšla třetí část mého článku *Některé etické a právní otázky v našem oboru, zabývajícího se materiály „nejasného“ původu*. Byly v něm popsány některé konkrétní případy, na něž i tentokrát několik čtenářů reagovalo ve svých dopisech a mailech, proto se na ně teď podíváme blíže.

FRANTIŠEK BENEŠ

„ZT“ Doplatní 1928

V článku jsem v kapitole *Monografie čs. známek* vyobrazil sérii „zkusmých tisků“ vydání Doplatní 1928, v černé nebo červené barvě na křídlovaném papíru bez lepu. Jde přitom o papír zjevně novodobý s opticky aktivní přísadou (oz), který pod UV lampou září. Už tato skutečnost měla být sběratelům a znalcům varováním, že nemůže jít o dobové zkusmé tisky (optická zjasňovačla se do papíru začala přidávat až mnohem později). Nejde ani o novotisky - oprávněná osoba, tedy vydavatel či pošta, žádné takové nenechala zhotovit. Protože však jde nepochybně o otisky zhotovené z původních tiskových podkladů (zinkových destiček uložených v Poštovním muzeu), zbývá jediná možnost, a sice, že je zhotovila k tomu neoprávněná osoba - a jde tedy o patisky.

Přesto je sběratelé po jistou dobu považovali za pravé zkusmé tisky, a jako takové je někteří znalci i označovali. Dnes už je asi pozdě zkoumat, co je k tomu vedlo, zda si prostě neuvědomili, že papír i barvy jsou novodobé (v 70. letech nakonec ani nebylo běžné „svítit“ UV lampou na materiál ze dvacátých a třicátých let), nebo patisky přehlédli v sestavě zkusmých tisků, popř. zda na tom měli nějaký osobní zájem. Nyní už ale pravý stav věci známe, a měli bychom tedy umět rozlišit „zrno od plev“. Za nejlepší způsob považuji vyobrazit všechny dosud mi známé podoby patisků - tedy jejich úplné soutisky (z nichž je samozřejmě možné vystříhnout menší celky či jednotlivé kusy).

Ne všechny se vyskytují stejně často, nejběžnějším patiskem, s nímž se můžeme setkat (často se značkou Svatopluka Žampacha – trubka) je modrá jednorunovka (vyskytuje se i v černé barvě), kterou jsem v černo-červené sestavě v minulém čísle nevyobrazil. Nyní si ji tedy ukážeme spolu s dalšími patisky, z nichž některé jsou rovněž běžné, jiné se vyskytují ojediněle. Většinou jsou na bílém křídlovaném papíru bez lepu, opticky zjasněném, nebo slabě nažloutlém, bez optického zjasnění. Vždy jde ale o knihtiskem provedené patisky z původních tiskových podkladů. Vedle toho se můžeme setkat s kuriózní věcí: s padělký těchto

patisků - jejich velmi dobře provedenými fotokopiemi na různých druzích papíru (pod UV lampou zářícím i nezářícím), bez lepu i s lepem (lep má v sobě často vytlačenu mřížku, kterou známe ze známkových papírů šedesátých let a jakou měly i některé běžně prodávané lepicí papíry). Ani to však nebylo zájmem o tyto materiály dostatečným varováním.

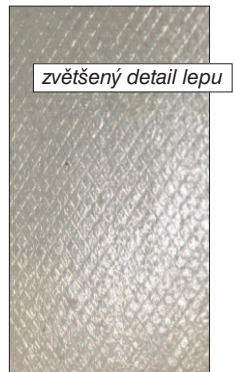
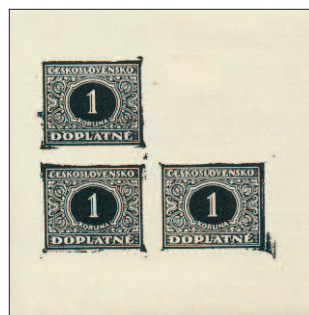
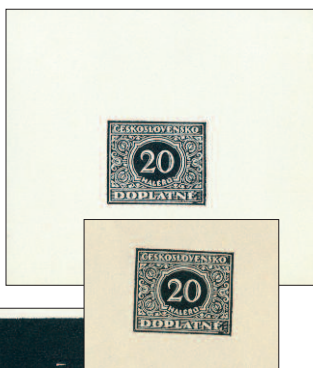
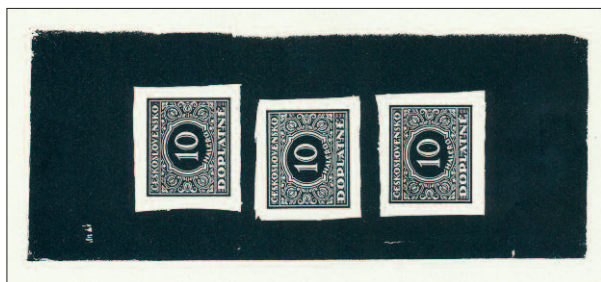
Domnívám se, že věci se udály takto: Při přípravě 4. dílu *Monografie* získali bratři Žampachové možnost prostudovat původní tiskové podklady uložené v Poštovním muzeu v Praze. V rámci toho, způsobem, který zůstává neobjasněn, provedli otisky zinkových destiček (tzv. základních štočků), jejichž studiem František Žampach odvodil systém typů u doplatní emise 1928, což poté v publikaci popsal. Nezůstalo však jen u toho. Když už byla ta příležitost, byly destičky otištěny vícekrát, a nejen ony, ale i galvana a tiskové desky. To už samozřejmě daleko přesahovalo studijní potřebu a zjevně mělo komerční důvod. Z takto získaných materiálů Svatopluk Žampach část uvedl na trh jako původní zkusmé tisky, znalecky neoznačené, nebo se svou značkou (trubka) či se znalečkou značkou J. Karáska (vyskytují se však i se značkami dalších znalců, pravými i padělanými). Protože prodej většího množství listů s otisky základních štočků by samozřejmě budil nežádoucí pozornost, byla jich většina rozstříhána na jednotlivé známky, bez černých okrajů, a ty byly prodávány jako jednotlivé zkusmé tisky v černé nebo červené barvě. Otisky galvan či tiskových desek (šlo zejména o hodnotu 1 Kč v modré barvě) byly nabízeny jako jednotlivé známky nebo čtyřbloky. Když se počátkem osmdesátých let objevily pochybnosti o pravosti těchto materiálů, jejich nabídka z původního zdroje ustala. K jejímu obnovení došlo po smrti Svatopluka Žampacha, kdy jeho pozůstalost koupil filatelistický obchodník, který patisky začal ve velkém nabízet - a prodává je dosud.

Vedle toho se na trhu objevily velmi kvalitní napodobeniny těchto patisků, zejména celých otisků základních štočků, zhotovené reprodukcí technikou. To jde samozřejmě pod lupou snadno poznat, přesto si nacházely a nacházejí své kupce. Důvodem může být skutečnost, že velmi věrně napodobují kresbu původních patisků, včetně drobných škrábanců a jiných vad na tiskové destičce. První takové napodobeniny se objevily už před rokem 1989, a není vyloučeno, že je kdákoliv nechal zhotovit v zahraničí (u nás tehdy tak kvalitní reprodukcí techniky nebyly asi dostupné).

Máme tedy před sebou materiály tří skupin: vzácné dobové zkusmé tisky, novodobé patisky a padělký těchto patisků (obojí samozřejmě vydávané za původní zkusmé tisky). Na obrázcích si nyní ukážeme jejich podobu a detaily, podle nichž je rozpoznáme.

Vlevo knihtiskem provedený patisk listu 2x 5 h, vpravo jeho reprodukční technikou zhotovený padělek (rozdíl vidíme v detailech - u knihtisku jasně ohraničené plochy s uláží, u fotokopie neostré okraje a na bílých místech částčky toneru).

zvětšený detail lepu

Ukázky podoby tiskových listů patisků a jejich napodobenin zhotovených rozmnožovací technikou. Vyskytují se na různých papírech, nových i historických, bez lepu i s lepem. Od pravých zkusmých tisků se liší papírem, barvou a způsobem otištění.

Další ukázky podoby tiskových listů patisků a jejich napodobenin zhotovených rozmnožovací technikou.

Ukázali jsme si, že jde vlastně o celou skupinu patisků a padělků pocházejících ze stejného období a spojených společnými znaky (papír, novodobé barvy, značky na zadní straně), pro kterou by bylo vhodné najít společný název (např. skupina „D“ - doplátne), pod nímž by byly zařazeny v budoucím vydání Padělků čs. známek.

Poděkování: Za pomoc s přípravou článku děkuji badatelům V. Malvíkovi, T. Morovicsovi a M. Vrbovi.

„ZT“ Novinové 1937

Dalšími patisky zjevně ze stejného zdroje jsou jednotlivé exempláře, pásky a bloky hodnoty 2 h Novinová 1937, zejména v modré, jediné i v černé barvě.

„ZT“ Novinové 1918

V minulém čísle jsem chtěl ukázat patisk známky 2 h Novinová 1918, zhotovený z odcizeného pole opotřebené původní tiskové desky, který bývá někdy vydáván za vzácný zkusmý tisk. Technickou chybou se však otiskla jen polovina obrázku, proto jej nyní zařazují znovu, tentokrát úplný. Vlevo je skutečný zkusmý tisk s odlišnou kresbou v horní části („kolečka“), vpravo patisk s běžnou kresbou (linky). Patisk se vyskytuje ve více barvách, vyobrazený kus je na papíru s lepem, byl mi předložen i v zelené barvě na křídovaném papíru bez lepu. Doba a okolnosti jeho vzniku mi nejsou známy. Blíže viz Monografie 4. díl, s. 184 a 195.

Obecná poznámka k dnešnímu tématu:

Ptáte se, kde padělatel berou staré papíry pro své výrobky? Například z prvorepublikových pamětních listů, které lze dodnes koupit za pakatel...

